

Ярослав Крижановський

Кожний людський Рід немов дерево: живе, росте, розвивається. Генетичне коріння, як і у дерева, мусить житися соками національного ґрунту, інакше з відмиранням якоїсь частинки може загинути все дерево Роду. Проте, здавалося б, найтендітніше „бильце” з могутнього колись стовбура за сприятливих умов здатне знову прорости молодим пагінням і, тим самим, відродити родинну традицію й колишню славу, гідність і пам'ять про давнє могутнє Древо.

Загальновідомо, що в Україні минулого століття тисячам прадавніх Родів колонізатори „укорочували віку”. То кому ж відновлювати історичну правду, як не нащадкам? Одним із таких Родів є славний рід Сапрунів. Корінням своїм він сягає козацьких часів. Прізвище походить від відомого з античних часів імени Софроній¹ або від українського Софрон. Борис Грінченко у „Словарі української мови” в розділі „Крестные имена людей”² зазначає різні форми вживання імени Софроній: Софрон, Сохрон, Сопрін, Супрін. З усього цього переліку нас цікавить лише прізвище „Чупрін”, яке в Галичині вживається ще як Сапрун. Їхня діяльність заторкує панораму суспільно-мистецького буття міжвоєнної, воєнної та повоєнної Галичини, а частково і Європи у тій самій сфері. Ці імена цінні для нас як відтворення одного з відтінків історичного шляху українського народу до здобуття повного жанрового спектру професійного музичного життя, а разом з тим, і державної незалежності. Центральна особистість – людина, сповнена любови до рідного народу, відповідальності за його долю. Її ім'я – Северин Сапрун. Він, міцно пов'язаний з традиціями суспільного та музичного життя Галичини, стояв на терені нової епохи, щедро черпав з її джерел методи для своєї творчої і організаційної праці. Северин Сапрун народився 2 вересня 1897 року (охрещений 05. 09. 1897) в мальовничому куточку Дрогобиччини – с. Рибнику. Тут уперше почув спів птахів, шепотіння незайманих лісів, гомін Карпат. І не дивно, що любов до музики, до гармонії в природі малий Северко проніс крізь усе своє неспокойне життя. Коли помер батько, о. Михайло, хлопцеві не було ще й семи років. Навчатися почав у Яворові, там і закінчив народну школу. Але невдовзі вдова Анна переїздить з дітьми до Перемишля. Там Северина прийняли в Українську державну чоловічу гімназію³ на навчання і в бурсу на проживання. Щоб якось компенсувати витрати, його призначають відповідальним за видавання постелі бурсакам, або, як це тоді називали, кастеляном. Із наступом у 1914 році російських військ та із захоплення ними Львова, на південно-західному напрямку виникла загроза щодо пересунення лінії фронту аж за Сян та Дунаєць. За таких умов існування гімназії в Перемишлі стало неможливим. Тому навчання гімназисти продовжили у Віденській українській гімназії. Переїзд юнаків до столиці Австро-Угорщини позитивно вплинув на їх всебічний розвиток. Вони швидко оволоділи розмовною німецькою мовою, їх водили у музеї, мистецькі галереї, театри, показували визначні архітектурні пам'ятки. У місцевому костелі гімназисти щонеділі брали участь у Службі Божій за греко-католицьким обрядом. У 1915 році у Відні Северин склав матуру і розпочав навчання на теологічному факультеті Віденського

університету. Після відходу російських військ із Галичини повертається на батьківщину й студіює теологію у Львівському університеті. Однак загострення українсько-польських стосунків і Листопадовий рейд призвели до того, що він, як і багато інших патріотично налаштованих студентів, перервав своє навчання, щоб прилучитися до когорти тих, які виступили на захист своєї Батьківщини.

На війні вимальовується новий образ Северина як сміливого вояка, котрий не боїться труднощів і долає їх. Тут він став бійцем-добровольцем УГА. Це добре загартувало його на все подальше нелегке життя. Після завершення війни закінчує теологічну освіту і одружується. У 1921 році Северин Сапрун приймає священничий сан з рук єпископа Йосафата Коциловського.

Слід також відзначити його захоплення співом. Ще з дитинства почав навчатися гри на скрипці. На той час нововисвячений отець мав за плечима закінчений Львівський музичний інститут ім. М. Лисенка. Отож, перед двадцятитрьохлітнім музикою постало досить важке завдання, а саме: започаткувати та довести до розквіту музичне життя в Дрогобичі⁴. Цей період був яскравим відрізком у його творчій біографії. Величезна працездатність, надзвичайні організаторські здібності спричинились до того, що, фактично, жодна важлива подія в культурному житті Дрогобиччини тих років не обходилися без отця. Він не прагнув спокійного життя і, можливо, саме тому аж до 1939 року, коли присутність священників у школах була заборонена, працював катехитом у Дрогобицьких школах та гімназіях. Проблематичним було й те, що це були заклади з польською мовою навчання, де, крім поляків, через недостатність місць у національних школах вчилися і українці. Ось чому в цих осередках точилася особливо гостра боротьба за душу кожної дитини.

У Дрогобичі о.Сапрун багато сил віддає естетичному вихованню як дітей, так і дорослих, заохочуючи їх до колективної музичної творчості в хорах, інструментальних ансамблях, театральних осередках. Але хори – це його найбільше захоплення, їм він приділяв особливу увагу. Нині неможливо подати повний перелік хорів і співочих колективів, які створив отець Сапрун, або організацій, до яких він був причетний. Де б він не з'являвся, там невдовзі лунала пісня. Зокрема у 20-40-х роках о.Сапрун організував хори майже у всіх навчальних закладах, у яких працював. До найкращих належав хор „Дрогобицький Боян”, хор церкви Св. Тройці та чоловічий хор Дрогобицького ремісничого товариства „Зоря”. Зрештою, професійний рівень будь-якого організованого ним хору був неодмінно високим.

Поряд з цим напрямом своєї діяльності о. Северин перші роки працював в Українській дівочій вчительській семінарії сестер Василіянок⁵ і в гімназії ім. І. Франка. У семінарії відразу зорганізував хор. Проте головним дітищем о. Сапруна був „Дрогобицький Боян”, заснований ним та д-ром Віктором Пацлавським – адвокатом і проф. Володимиром Сольчаником – викладачем гімназії. У ньому брали участь досвідчені талановиті співаки – вихідці переважно з дрогобицької інтелігенції. До поважних надбань хору належало виконання творів композиторів середньовіччя: Орландо ді Лассо, Жоскена де Пре, Джуліо Каччіні. І все-таки в репертуарній палітрі хору домінували твори українських композиторів: Станіслава Людкевича, Дениса Січинського, Остапа Нижанківського, Миколи Лисенка та ін.

Отець використовував усі засоби, якими можна було досягти поставленої мети на шляху розвитку національної ідеї. До них відносив, насамперед, музику, писане слово, використання активів народної творчості. Він був композитором, творив церковну і

світську музику. Також не оминула його і поетична муза. Маємо цикл віршів, присвячений бурхливим подіям визвольної боротьби на Закарпатті та утворенню карпато-української автономії. Проте їх спіткала доля, подібно на ту, якої зазнали і його музичні твори. На жаль, взимку 1944 року бібліотека й архів отця з багатьма його творами були конфісковані та знищені.

Працював отець Сапрун і в галузі публіцистики. З метою об'єднання усіх хорів Галичини, в тому числі вишколу слабших колективів до рівня сильніших, він створює та редагує часопис "Боян-Місячник для співоцьких і музичних справ", який, проте, проіснував недовго. Крім цього, у 1930-х роках у нього був задум заснувати в Галичині Союз українських хорів, однак Друга світова війна перешкодила зреалізувати цей план. Отець Северин безпосередньо спричинився і до видання „Катехизму християнської віри для молоді”.

Горезвісний вересень 1939 року вніс різкі зміни в життя дрогобичан. Заборона навчання християнських правд віри та ліквідація посади катехита в школах позбавили родину Сапрунів засобів до існування. Проте о. Северин не падав духом. Змінивши рясу на чорне вбрання, перейшов на адміністративну працю у відділі культури. Водночас він влаштувався на роботу в музичну школу, де навчав співу, гри на скрипці, викладав теорію музики. Невдовзі представники НКВД почали прискіпливо придивлятися до о. Сапруна, розпитувати про нього. Друзі негайно повідомили його про це. Тому згодом він несподівано імітує виїзд до Львова. Невдовзі приїжджає у Дрогобич і переховується у лікаря-єврея, що мешкає у сусідньому будинку Гавсмана.

Наприкінці 1941 року родина Сапрунів переїжджає до Львова і оселяється в гарному помешканні на вулиці Курковій, 14 (сьогодні – Лисенка). Таким чином, почався львівський період життя і діяльності отця Северина Сапруна. На той час у Львові діяла організація „Просвіта”, яка займалася культурно-просвітницькою роботою серед широких верств населення. З приходом більшовиків у Галичину „Просвіту” ліквідували. Натомість були створені інші організаційні осередки культури з підпорядкуванням їх Києву. Львівський Будинок народної творчості (ЛБНТ) став центральним у Галичині, розширивши свої впливи на обласні організації. Керівником ЛБНТ було призначено о. Северина Сапруна. Завдяки його енергійній діяльності ЛБНТ недовзі був реформований у Інститут народної творчості (ІНТ). Є очевидним, що у всіх подіях і організаційних заходах, які стосувалися культурного і музично-мистецького життя Галичини, так чи інакше брав участь отець Северин. При цьому він не забував і про свої священничі обов'язки. Його працьовитість та ініціативність, всебічність зацікавлень, блискавичність мислення, шляхетність гідні подвигу.

З наближенням совітів до Галичини активність ІНТ згасала. Спочатку тихцем, а згодом і вголос почали говорити про евакуацію, яка, здавалося, була неминучою... Інститут організовано евакуювали до Кракова. Отець Северин мав помешкання у Відні. У цей час у Відні різними службами доукомплектовували військову формацію „Українське юнацтво протилетунської оборони”. 9 серпня 1944 року в присутності головного капеляна дивізії „Галичина” о. д-ра В. Лаби отця Сапруна призначили головним духівником усіх юнацьких відділів. Цій роботі він віддався серцем і душею аж до закінчення війни.

Як не дивно, еміграція Сапрунів, як і інших українців, не обмежилася Віднем.

Більшовицькі війська наступали, тому родина Сапрунів переїхала до містечка Фельдкірх. Відразу по приїзді о. Северин занурився у вир духовного та суспільно-політичного життя краян. Він поновлює зв'язки як і з релігійним світом, так і через церкву Св. Варвари у

Відні, і як недавній духівник юнаків. Одержавши різні позитивні відгуки про особу й організаторські здібності отця, до нього звертається Апостольський адміністратор Фельдкірху з листом-наказом, у якому йому було доручено виконувати обов'язки декана греко-католицької громади Форарльбергу. У Фельдкірху йому разом із іншими українськими емігрантами вдалося створити „Українську крайову організацію”. Основним складом цієї організації була галицька інтелігенція.

Незабаром о. Сапруну прийшов новий лист із Франції. У цьому листі керівники УГКЦ у Франції, Верхні правителі української місії, призначили отця архипретором⁷ у таких країнах як: Франція, Голландія, Австрія і французька зона окупації Німеччини.

На початку літа 1946 року Сапруни оселилися в Парижі у міському районі „Vois Colombes” (Seine). Причиною переїзду послужило кураторство о.Северина над вірними великої частини країн Західної Європи. Цікаво, що і тут стилю життя він не змінив.

Передусім зміцнив зв'язки з Швейцарією, де встановив контакти з Його Ексцеленцією – деканом єпископства Швейцарії, д-ром Віктором Білером для врегулювання духовної ситуації священників і вірних греко-католиків у Швейцарії. Він продовжував сумлінно виконувати свої обов'язки декана, багато їздив, зустрічався із священниками й вірними, вирішував різні проблеми. Так тривало до 1 березня 1947 року, коли його іменували Апостольським візитатором греко-католиків у Західній Європі.

У той час здоров'я о. Сапруна почало різко погіршуватись. Далось взнаки неспокійне і нелегке життя а також трагедія, яка стосувалася всієї сім'ї Сапрунів: непередбачувана смерть наймолодшого сина Романа 26 червня 1946 року. Важко захворівши, він цілий рік лікувався у шпиталі. Проте подиву гідним є той факт, що, будучи дуже хворим, все ж таки займався своєю роботою. Вона полягала у читанні і полагодженні листів, які горами чекали своєї черги. Хвороба перемогла. Помер о. Северин Сапрун 6 серпня 1950 року на 53-му році свого життя і на 29-му році священства. Відійшла у вічність Велика Людина, Великий Патріот. Похований у Парижі в одній могилі разом із сином Романом.

1 Софроній – (з гр. зі здоровим глуздом, розумом, розсудливий, розважливий).

2 Грінченко Б. Словарь української мови в IV томах, т. 4. Київ 1909.

3 Українська державна чоловіча гімназія у Перемишлі 1895–1995. Дрогобич 1995.

4 Тут і далі (якщо немає окремого посилання) використовуємо спомини очевидців тих подій: д-ра Віктора Пацлавського, д-ра Зенона Нижанківського та ін.

5 Дрогобиччина – земля І. Франка//Українська дівоча учительська семінарія сестер Василянок у Дрогобичі, т. XXV, с.499.

6 Паньківський К. Роки німецької окупації (1941 – 1944). Нью - Йорк - Торонто 1965, с. 111.

7 Архіпретер - титул у Католицькій Церкві.

Я.Крижановський. Велика Людина і Великий Патріот // СЛОВО 1 (26) (2006) 35-37